

A magyarországi önkormányzati tulajdonú közüzemi szolgáltatók működőképességének vizsgálata

Molnár Petronella

Kutató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Közpénzügyi Kutatóintézet

molnarpetronella92@gmail.com

Abstract: Az önkormányzatok a közfeladataik ellátását a tulajdonukban lévő gazdasági társaságokra bízhatják. Ahogy a helyhatóságoknak, úgy a vállalkozásoknak is biztosítaniuk kell működésük során a vállalkozás folytatásának számviteli alapelvét. A tanulmányban csődmodell segítségével vizsgáltam a közműszolgáltatással foglalkozó önkormányzati tulajdonú gazdasági társaságok működőképességét 2011 és 2016 közötti időszakban. A vizsgálat eredményeképp pedig megfigyelhetjük, hogy a vállalkozásoknak a csődmodell alapján számított értékeire jelentős hatással voltak a törvényi szabályozások.

Kulcsszavak: csődmodell, hulladékgazdálkodással foglalkozó önkormányzati vállalkozások, távhőszolgáltatást nyújtó önkormányzati társaságok, víziközmű tevékenységgel foglalkozó önkormányzati vállalatok, vállalkozás folytatásának számviteli alapelve

1. Bevezetés

Az önkormányzatok felelősek a közfeladatok, közszolgáltatások ellátásáért. Annak érdekében, hogy a közszolgáltatások az igénybevevőkhöz eljussanak, a helyhatóságok a tulajdonukban lévő gazdasági társaságokon keresztül látják el a közfeladatokat. A helyi önkormányzat vállalkozása a kötelező feladatainak ellátását nem veszélyeztetheti (Mizser, 2008). Az önkormányzatok, valamint a tulajdonukban lévő vállalatok is közpénzekkel gazdálkodnak, így elvárt, hogy működésük során szem előtt tartsák a vállalkozás folytatásának számviteli alapelvét, rentábilisan működjenek, illetve hatékonyan használják fel a rájuk bízott vagyont. A kutatás során célom megvizsgálni, hogy a közművállalatok hatékonyan használják-e fel a rájuk bízott közpénzeket, eleget tesznek-e a vállalkozás folytatásának, számviteli alapelvnek.

2. Szakirodalmi feldolgozás

Az Alaptörvény megfogalmazza a közpénzekkel történő rentábilis, takarékos gazdálkodást (Lentner, 2017). A helyhatóságok gazdasági önállóságát jelzi, hogy önálló vagyonnal rendelkeznek, közpénzekkel gazdálkodnak (Lentner, 2014). Az önkormányzatok közfeladataik ellátása érdekében gazdasági társaságokat működtethetnek, mely társaságoknál előtérbe került a vállalkozás folytatására alkalmas képesség (Hegedüs – Széles, 2015; Lentner – Parragh, 2017). A helyhatóságok és a tulajdonukban lévő vállalkozások nem termelhetnek veszteséget, és mindemellett folyamatosan emelniük kell közszolgáltatásaik színvonalát (Zéman – Tóth, 2015; Hegedüs, 2012; Hegedüs- Zéman, 2016). Ha az önkormányzati tulajdonú társaságok teljesítményét értékeljük, kiemelten fontos megvizsgálni, hogy a vállalkozás a jövőben is fenn tudja-e tartani a működőképességét (Lentner, 2013). Ezt jelentősen megalapozhatja a beszerzés folyamat és a megfelelő partnerek kiválasztása is (Pató-Kopácsi-Kreiner, 2015).

A vállalkozás folytatásának számviteli alapelvét – mely ténylegesen nem is alapelv, hanem a többi, számviteli törvényben megfogalmazott alapelv érvényesítésének feltétele (Borzán, 2016) – a legkönnyebben csődmodellek alkalmazásával vizsgálhatjuk. A legismertebbnek számító Altman modellt Karas és szerzőtársai (2013, 2017) ezen modell újraszámítását végezte el a megváltozott makrogazdasági feltételrendszerhez igazítva. A modell a következő képletet alkalmazza:

$$Z\text{-érték} = 0.33363 \cdot X_1 + 0.29457 \cdot X_2 + 2.73238 \cdot X_3 + 0.12234 \cdot X_4 + 0.00091 \cdot X_5$$

ahol az

X_1	$\frac{\text{nettó működő tőke}}{\text{összes eszköz}}$
X_2	$\frac{\text{visszaforgatott eredmény}}{\text{összes eszköz}}$
X_3	$\frac{EBIT}{\text{összes eszköz}}$
X_4	$\frac{\text{saját tőke}}{\text{kötelezettségek}}$
X_5	$\frac{\text{nettó árbevétel}}{\text{összes eszköz}}$

A modell szerint, ha a Z értéke 0,1419 felett van, akkor a vállalat a túlélő kategóriába tartozik, ha -0,0581 és 0,1419 közötti az érték, akkor a szürke zónába sorolható, és amennyiben az érték -0,0581 alá esik, akkor csődös a vállalat.

3. Anyag és módszer

A vizsgálat során Karas és szerzőtársa által kifejlesztett csődmodell segítségével vizsgáltam a magyarországi önkormányzati tulajdonú közművállalatok csődkockázatát. A közművállalatok helyzete azért is fontos, mert a víziközmű ágazat esetében 2011. évben vagyoni átrendeződés történt, a hulladékgazdálkodási szektorban is törvényi változás következett be 2012. évben, azaz, hogy ezen közfeladatot csak önkormányzati tulajdonú cég végezheti el, illetve 2013. évben életbe lépett a hatósági árszabályozás (Hegedűs, 2016; Lentner, 2015). A vizsgálat alá vont cégek darabszáma 332 volt, s az alábbi 1. táblázat szemlélteti a vállalatok ágazati megoszlását, illetve településkategóriánkénti elhelyezkedését.

1. táblázat: A vizsgált vállalkozások ágazati és településkategóriánkénti besorolása

		Ágazat			Összesen
		Hulladékkezelés és gazdálkodás	Távhőszolgáltatás	Víz és csatornamű	
Település	főváros	2	4	4	10
	város	88	42	48	178
	megyei jogú város	32	11	17	60
	község	37	4	43	84
Összesen		159	61	112	332

Forrás: Saját szerkesztés TEÁOR számok és székhely alapján

A vállalkozások értékeit 2011 és 2016 között vizsgáltam a csődmodell segítségével.

4. Eredmények

A következő 2.-7. táblázatok a vállalkozások csődmodell szerinti besorolását szemlélteti ágazatonként a vizsgált időszakban.

2. táblázat: 2011. évi eredmények

			Csődmódel 2011. év			Összesen
			csődös	szürke zóna	túlélő	
Ágazat	Hulladékkezelés és gazdálkodás	Darab	5	20	70	95
		% ágazaton belül	5,3%	21,1%	73,7%	100,0%
	Távhőszolgáltatás	Darab	15	12	25	52
		% ágazaton belül	28,8%	23,1%	48,1%	100,0%
	Víz és csatornamű	Darab	14	16	54	84
		% ágazaton belül	16,7%	19,0%	64,3%	100,0%
Összesen		Darab	34	48	149	231
		% ágazaton belül	14,7%	20,8%	64,5%	100,0%

Forrás: Saját kutatás SPSS output alapján

2011. évben a csődmodellrel a vizsgált 332 cég közül mindössze 231 darab vállalkozásra sikerült lefuttatni a hiányzó értékek miatt. A három ágazati kategória közül jól látható, hogy a hulladékgazdálkodással tevékenykedő vállalatok mutatószámai érték el a legjobb eredményt, a vizsgált vállalkozásokra kiszámított csődmodell Z értékének mindössze 5%-a került a csődös kategóriába. A távhőszolgáltatási tevékenységgel foglalkozó vállalkozások Z értékei fele-fele arányban oszlottak meg a csődös és szürkezóna (27 darab), valamint a túlélő kategóriákban (25 darab). A víziközmű vállalatok már jobb képet mutatnak a távhőszolgáltatást nyújtó cégekhez képest, a vizsgált vállalkozások 64,3 %-ának a csődmodell szerinti értéke jónak mondható.

3. táblázat: 2012. évi eredmények

			Csődmodell 2012. év			Összesen
			csődös	szürke zóna	túlélő	
Ágazat	Hulladékkezelés és gazdálkodás	Darab	26	17	66	109
		% ágazaton belül	23,9%	15,6%	60,6%	100,0%
	Távhőszolgáltatás	Darab	7	21	24	52
		% ágazaton belül	13,5%	40,4%	46,2%	100,0%
	Víz és csatornamű	Darab	29	25	36	90
		% ágazaton belül	32,2%	27,8%	40,0%	100,0%
Összesen		Darab	62	63	126	251
		% ágazaton belül	24,7%	25,1%	50,2%	100,0%

Forrás: Saját kutatás SPSS output alapján

2012. évre valamennyi ágazatban visszaesés látható. A hulladékkezeléssel és gazdálkodással foglalkozó vállalkozásoknak már csak 60,6%-a került a túlélő kategóriába, 2011. évben ez az érték több mint 70% volt. A távhőszolgáltatással foglalkozó cégek esetében jelentős változást nem látunk egy év vonatkozásában, azonban a víziközmű társaságoknak mindössze a 40 %-a került a túlélő kategóriába, ami jelentős visszaesés 2011. évhez képest, mely változás magyarázható a víziközmű-szolgáltatásról szóló 2011. évi CCIX. törvény 6. § (1) bekezdése szerint végbemenő vagyonátrendezéssel.

4. táblázat: 2013. évi eredmények

			Csődmodell 2013. év			Összesen
			csődös	szürke zóna	túlélő	
Ágazat	Hulladékkezelés és gazdálkodás	Darab	14	20	68	102
		% ágazaton belül	13,7%	19,6%	66,7%	100,0%

	Távhőszolgáltatás	Darab	10	19	22	51
		% ágazaton belül	19,6%	37,3%	43,1%	100,0%
	Víz és csatornamű	Darab	17	18	56	91
		% ágazaton belül	18,7%	19,8%	61,5%	100,0%
Összesen		Darab	41	57	146	244
		% ágazaton belül	16,8%	23,4%	59,8%	100,0%

Forrás: Saját kutatás SPSS output alapján

2013-ban mindössze a víziközmű vállalatok esetében figyelhető meg eltérés az előző évhez képest. Ebben az évben a vizsgált vállalkozások 61,5%-a túlélő kategóriába sorolható, ami azért ellentmondásos, mert Hegedűs (2016) vizsgálata rámutatott arra, hogy ezen vállalatok hosszú lejáratú kötelezettségei több mint hatszorosára növekedtek, illetve ebben az évben történt a hatósági árszabályozás is. Meg kell jegyezni továbbá, hogy a víziközmű vállalatok értékei 2014 és 2016 között már nem mutatnak ilyen kedvező képet.

5. táblázat: 2014. évi eredmények

			Csődmodell 2014. év			Összesen
			csődös	szürke zóna	túlélő	
Ágazat	Hulladékkezelés és gazdálkodás	Darab	57	38	48	143
		% ágaza- ton belül	39,9%	26,6%	33,6%	100,0%
	Távhőszolgáltatás	Darab	11	20	27	58
		% ágaza- ton belül	19,0%	34,5%	46,6%	100,0%
	Víz és csatornamű	Darab	31	24	38	93
		% ágaza- ton belül	33,3%	25,8%	40,9%	100,0%
Összesen		Darab	99	82	113	294
		% ágaza- ton belül	33,7%	27,9%	38,4%	100,0%

Forrás: Saját kutatás SPSS output alapján

2014. évben a hulladékgazdálkodással foglalkozó társaságok értékeit érdemes figyelemmel kísérni. 2013-tól törvényi változás eredményeképp kizárólagosan önkormányzati tulajdonú gazdasági társaság láthatja el ezt a szakfeladatot, illetve érezhető az ágazatban a hatósági árszabályozás bevezetése is. A korábbi közszolgáltatási szerződések 2014. június 30-ig voltak érvényesek. Az átállás eredményeképp a hulladékgazdálkodással foglalkozó vállalatok közel 40%-a a csődös kategóriába, valamint 26,6%-a a szürke zónába esett, mindössze 33,6% tartozott a túlélő kategóriába. 2015. és 2016. évre ezen értékek jelentősen javultak, a 2014. év előtti értékekhez közelítettek az eredmények. 2013-hoz képest a víziközmű vállalatok értékeinél is csökkenést tapasztalunk.

6. táblázat: 2015. évi eredmények

			Csődmódel 2015. év			Összesen
			csődös	szürke zóna	túlélő	
Ágazat	Hulladékkezelés és gazdálkodás	Darab	46	30	70	146
		% ágaza- ton belül	31,5%	20,5%	47,9%	100,0%
	Távhőszolgáltatás	Darab	9	23	26	58
		% ágaza- ton belül	15,5%	39,7%	44,8%	100,0%
	Víz és csatornamű	Darab	29	24	39	92
		% ágaza- ton belül	31,5%	26,1%	42,4%	100,0%
Összesen		Darab	84	77	135	296
		% ágaza- ton belül	28,4%	26,0%	45,6%	100,0%

Forrás: Saját kutatás SPSS output alapján

7. táblázat: 2016. évi eredmények

			Csődmodell 2016. év			Összesen
			csődös	szürke zóna	túlélő	
Ágazat	Hulladékkezelés és gazdálkodás	Darab	35	32	82	149
		% ágaza- ton belül	23,5%	21,5%	55,0%	100,0%
	Távhőszolgáltatás	Darab	5	18	37	60
		% ágaza- ton belül	8,3%	30,0%	61,7%	100,0%
	Víz és csatornamű	Darab	23	29	47	99
		% ágaza- ton belül	23,2%	29,3%	47,5%	100,0%
Összesen		Darab	63	79	166	308
		% ágaza- ton belül	20,5%	25,6%	53,9%	100,0%

Forrás: Saját kutatás SPSS output alapján

2015-ben és 2016-ban jelentős változást nem figyelhetünk meg (6.-7. táblázat) a vállalkozások Z értékeiben, talán annyit érdemes megjegyezni, hogy 2016-ban a távhőszolgáltatást nyújtó cégek már 61,7%-a sorolható a túlélő kategóriába, ez az érték 2015-ben mindössze 44,8% volt. A kormányzat célja a következő években, hogy egyre több településen, közintézményben vezetik be a távfűtést.

5. Következtetések

A közművállalatok teljesítményében megfigyelhetjük a törvényi szabályozások hatásait. A csődmodellek értékeiben visszaesést láthattunk a víziközmű vállalatok vagyonátrendezések, valamint a hulladékgazdálkodással kapcsolatos törvényi rendelkezések hatására. A 2013. évi hatósági árszabályozás hatásai főleg a hulladékgazdálkodással és víziközmű szolgáltatással foglalkozó gazdasági társaságok esetében voltak érezhetőek. Összességében elmondhatjuk, hogy a 2011 és 2016 közötti időszakban csupán a távhőszolgáltatással foglalkozó vállalkozások esetében figyelhetünk meg javulást a csődmodell alapján kiszámolt értékekben. 2016-

ban a vizsgált vállalkozások mindössze 53,9 %-a került a túlélő kategóriába, tehát elmondható, hogy a vállalatok több mint 45 %-ánál állt fenn a fizetéseképtelenség veszélye, amely bekövetkezésével a vállalkozás folytatásának számviteli alapelvei sem érvényesül.

Felhasznált irodalom

- [1] Borzán Anita (2016): A magyar és a román számviteli törvény összehasonlító elemzése. A magyar gazdaság és társadalom a XXI. század globalizálódó világában: Jubileumi kötet. Békéscsaba: Szent István Egyetem Gazdasági Kar, pp. 121-127.
- [2] Hegedűs Szilárd (2012): Az önkormányzati szektor hitelből történő finanszírozása a válság és az átalakuló szabályozás tükrében, *HITELINTÉZETI SZEMLE / FINANCIAL AND ECONOMIC REVIEW* 11:(Klnsz) pp. 79-88.
- [3] Hegedűs Szilárd - Széles Zsuzsanna (2015): Examining the Management of Public Utility Companies Owned by Municipalities of County Rank, *REGIONAL AND BUSINESS STUDIES* 7:(1) pp. 69-79.
- [4] Hegedűs Szilárd - Zéman Zoltán (2016): Tőkeszerkezeti elméletek érvényesülésének vizsgálata a hazai önkormányzati tulajdonú gazdasági társaságok körében, *STATISZTIKAI SZEMLE* 94:(10) pp. 1032-1049. (2016)
- [5] Hegedűs Szilárd (2016): Önkormányzati tulajdonú gazdasági társaságok eladósodási folyamatainak és tőkeszerkezetének vizsgálata Magyarországon, Szent István Egyetem, Doktori értekezés
- [6] KARAS, M. – REŽŇÁKOVÁ, M. (2017): Could the coefficients re-estimations solve the industry or time specific issues? *International Journal of Economics and Management Systems*, Vol. 2. pp. 206-213.
- [7] KARAS, M. – REŽŇÁKOVÁ, M. – BARTOŠ, V. – ZINECKER, M. (2013): Possibilities for the Application of the Altman Model within the Czech Republic. *Recent Reserches in Law Science and Finances: Proceedings of the 4th International conference on Finance, Accounting and Law (ICFA 13)*, pp. 203-208.
- [8] Lentner Csaba (2013): Enforcement of the Principle of Going Concern: with Special Regard to Public Service Providers, In: Hyránek, Eduard, Nagy, Ladislav (szerk.), *Zborník Vedeckých Statí: Priebežné výsledky riešeni a grantov* (VEGA č. 1/0004/13: Aktuálnetrendy a metódy vo finančnom riadení podnikov a ich vplyv na finančnú stabilitu podniku. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2013. pp. 9-17.
- [9] Lentner Csaba (2014): Közpénzügyek és államháztartástan, Budapest: Nemzeti Közszerológati Tankönyvkiadó, 341 p.
- [10] Lentner Csaba (2015): A vállalkozás folytatása számviteli alapelveinek érvényesülése közüzemi szolgáltatóknál és költségvetési rend szerint gazdálko-

- dóknál – magyar, európai jogi és eszmetörténeti vonatkozásokkal: 31. fejezet, In: Lentner Csaba (szerk.): Adózási pénzügytan és államháztartási gazdálkodás: Közpénzügyek és Államháztartástan II. 858 p., Budapest: NKE Szolgáltató Kft., 2015. pp. 763-783.
- [11] Lentner Csaba (2017): Az új magyar állampénzügyi rendszertan – az Alaptörvénnyel összefüggésben, ÚJ MAGYAR KÖZIGAZGATÁS X. évf:(Különszám) pp. 1-7.
- [12] Lentner Csaba - Parragh Bianka (2017): Érdekegyeztetés, konszenzuskeresés, participáció; In: Bábosik Mária (szerk.) Vezetés a közjó szolgálatában: Közpénzügyi gazdálkodás és menedzsment. 764 p. Budapest: Állami Számvevőszék; Typotex, 2017. pp. 515-555.
- [13] Mizser Csilla: Az önkormányzat vagyona, bevételei és gazdálkodása. A területfejlesztési régió forrásai. A két területi egység külön szabályozottsága. Budapest Tech 2008 FIKUSZ Proceedings p.159-171.
- [14] Pató Gáborné Dr. Szűcs Beáta – Kopácsi Evelin – Kreiner Barbara (2015): Beszállító értékelés folyamatának elemző kutatása. in Vállalkozásfejlesztés a XXI. században tanulmánykötet, Óbudai Egyetem, Keleti Károly Gazdasági Kar http://kgk.uni-obuda.hu/sites/default/files/04_Pato_Kopacsi_Kreiner.pdf, pp, 57-76
- [15] Zéman Zoltán - Tóth Antal (2015): Az önkormányzatok és közüzemi vállalatok teljesítményértékelése, In: Lentner Csaba (szerk.) Adózási pénzügytan és államháztartási gazdálkodás: Közpénzügyek és Államháztartástan II. 858 p., Budapest: NKE Szolgáltató Kft., pp. 829-853.